

Margarita Svaštarov Banov

JEDANAEST DANA O PAPIRU

Konzervacija i restauracija papira br. 4:

Grafički materijal, znanstveni skup

Restauratorski centar Ludbreg - Hrvatski

restauratorski zavod

8.-18.6.2004.

Veliki skup, a s pravom ga možemo nazvati velikim, jer trajao je jedanaest dana, još jednom je u stručnoj i kulturnoj javnosti usmjerio pažnju na dvorac Batthyány*, čiji novi *curriculum vitae* započinje 1991. kada postaje prostorom privremenog smještaja u ratu ugrožene hrvatske kulturne i umjetničke baštine. Sretan sporazum kojim grad Ludbreg tadašnjem Ministarstvu prosvjete, kulture i športa ustupa dvorac Batthyány za potrebe zaštite kulturne baštine sklopljen je 1992. godine. Nakon više-godišnjeg cjelovitog saniranja i opremanja, uz međunarodnu stručnu pomoć Bavorskog zemaljskog instituta za zaštitu spomenika (bavarskih donacija nadbiskupija München-Freising i Bamberg, zaklada Hypo-Kultur Stiftung i Bavorskog državnog ureda 1992.-1993. te namjenskih kredita Bavorske

zemaljske banke i ustanove za financiranje obnove 1997.), ovaj je prostor postao osmišljenim mjestom važnih sadržaja za očuvanje krhkog stanja hrvatske baštine. Prostor i projekcija namjene dvorca Batthyány povjerene su Restauratorskom zavodu Hrvatske, danas u sastavu Hrvatskog restauratorskog zavoda. Osim restauratorskih radionica koje su jezgra kontinuiranog korištenja prostora, a funkcioniraju od 1994. godine u ovom reprezentativnom zdanju, restauriranom i konzerviranom u izgledu iz 18. st., on postupno postaje i poligonom okupljanja stručnih skupova, razmjene iskustava iz prakse i teorijskih saznanja. U dvorcu Batthyány održano je dosad petnaestak strukovnih skupova, seminara iz različitih područja konzervatorsko-restauratorske djelatnosti, a od toga čak tri (2001., 2002. te 2004. godine)

* Reproducirana fotografija dvorca vlasništvo je Hrvatskog restauratorskog zavoda.

posvećena problematici papira i papirne građe. Radi točnosti treba istaknuti da je prvi seminar takve vrste održan u Dubrovniku, dok je drugi započeo u Dubrovniku, a zaključen je u Ludbregu.

Čini nam se da je ovaj uvod bio je potreban kako bi se podsjetilo na relativno kratku pretpovijest koja je omogućila i ovaj skup o konzervaciji i restauraciji papira u razmjerima i koncepciji u kojima je realiziran od 8. do 18. lipnja 2004. Jedanaestodnevni skup složenih organizacijskih zahtjeva ostvarili su Restauratorski zavod Hrvatske, Venice Office - ROSTE (UNESCO Office in Venice - Regional Bureau for Science in Europe) te Hrvatski državni arhiv. U organizacijskom i „uredničkom“ timu (smatramo da imena odgovornih u ovako velikom profesionalnom i entuzijastičkom projektu treba istaknuti) bili su: Iskra Karniš (RZH) kao prva i odgovorna, potom Tatjana Mušnjak (HDA, središnji laboratorij za konzervaciju i restauraciju), Damir Dijaković (Unesco Office in Venice - ROSTE) i Andreja Dragojević (RZH). Posvetivši skup papirnoj i grafičkoj građi koja najviše podliježe nerijetko nepovratnoj deteriorizaciji (mikroklimatski uvjeti, zanemarivanje, neprikladna oprema i čuvanje, neprimjereno korištenje, nepredvidive situacije koje nazivamo ljudski faktor), najkrhkijeg materijala koji bilježi umjetničku (crteži i grafike) i povijesnu informaciju (knjige i arhivski materijal, kartografija te efemeride), organizatori su usmjerili pogled na još jednu neuralgičnu točku stanja naše baštine koja se, jednostavno rečeno, samo čuva ili, još jednostavnije rečeno, samo spašava, dok se razmjeri njene ugroženosti ne mogu ni procijeniti. Ovo ne može i ne želi biti kritika, već samo dijagnoza stanja koje još nije podvrgnuto sustavnoj anamnezi, što je opet naša kronična neuralgija u bilo kojem od područja koje se bave baštinom. No, veliki registri, procjene, statistike koje rado započinjemo i ne dovršavamo, nisu lijek. Jedini put je, a to pokazuje i ovaj skup, započeti djelovati, pojačavati intenzitet djelovanja, jačati stručnu sposobnost, umnožavati je, mijenjati je i konačno djelovati!

Na razini organizacije i koncipiranja programa ludbreški je skup osmišljen kroz scenarij sučeljavanja

svih uloga u očuvanju kulturne baštine - to nije novost u praksi, ali je svakako najproduktivniji model ovakve vrste skupova. U tom smislu u njemu su sudjelovali povjesničari umjetnosti, restauratori i konzervatori (najrazličitijih profila i vještina koje ta strukovna skupina ima), ali i muzealci i jedna grafička umjetnica. Svi su oni izlagali rakurse svojeg iskustva i znanja, tako da se govorilo o valorizaciji umjetničke grafičke baštine, očuvanju njenog fizičkog integriteta, o njenom prikupljanju i prezentiranju putem muzejske i arhivske prakse koja je apostrofirala i osnovni problem - način korištenja građe. To je bio osnovni okvir i naravno da je u tome bilo najviše riječi o restauratorskoj i konzervatorskoj praksi. Sada, kada je vidljivo kako je nužno uspostaviti dijalog, a da je polje dijaloga sretno pripremljeno i dobro prihvaćeno, bilo bi korisno za sljedeći skup takve vrste pravovremeno sastaviti strukovne timove konzervatora i restauratora, povjesničara umjetnosti i kustosa (ili arhivista i bibliotekara). Trebalo bi unaprijed, na odabranim uzorcima kao problemskim paradigmatima i cjelinama, osmisliti cjelovit krug odgovornosti prema građi kako bi se izmjenjivalo iskustvo i projicirali oblici i načini zaštite, ali i ponašanje prema građi (čuvanje, korištenje i izlaganje) koje smatramo akutnim problemom, takozvanom rizičnom situacijom, koja se teško može i definirati bez anamneze stanja i protokola bavljenja građom. Takvu vrst prosudbe može ponuditi samo struka zaštite, konzervacije i restauracije u konsenzusu s povjesničarima umjetnosti i *kuratorima* građe, odnosno strukom takoz-

Ludbreg, dvorac Bathányi.

vanih čuvara baštine u najodgovornijem smislu tog pojma (kada se radi o papirnoj građi, to su poglavito muzeji, galerije, biblioteke i arhivi).

Budući da u ovakvom tekstu nije moguće fokusirati i obraditi vrijednost izloženih tema kako bi se dobio pregled o realiziranom programu, uloženom trudu i rezultatu, najbolje je iskazati ga u brojkama. Uz pedeset deklariranih sudionika iz zainteresiranih hrvatskih institucija (Hrvatski državni arhiv i središnji laboratorij za konzervaciju i restauraciju, Državni arhiv u Splitu, Hrvatski restauratorski zavod te odjel u Dubrovniku, Nacionalna i sveučilišna knjižnica iz Zagreba te Metropolitanska knjižnica Nadbiskupije zagrebačke, Akademija likovnih umjetnosti) te još petnaestak inozemnih gostiju iz srodnih institucija (Slovenija, Makedonija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Engleska, Francuska, Belgija, Austrija, Njemačka itd.), održano je trideset izlaganja te osam radioničkih sekcija (četiri su održali Pamela i Stephen Allen koji su, zbog svog autoriteta i djelovanja u Hrvatskoj, posebice u Dubrovniku, već poznati sudionici ovih skupova). Na neki način „uokvirane“ uvodnim predavanjima i predavanjima devetog dana posvećenim naravi stare papirne i grafičke grade koju čuvamo u hrvatskim zbirkama, raznovrsne su se teme, u najvećem dijelu posvećene papirnoj problematici (povijest i produkcija papira, sastav, vrste i uzroci oštećenja, očuvanja, restauraci-

je, opreme, dokumentacije, čuvanja, prenošenja, izlaganja) razvijale i ostalih dana. Kao zasebna tematska cjelina pojavila se problematika papirnih zidnih tapeeta (specijalistički produbljena i proširena, jer je bila prisutna i na skupu 2002. s izlaganjem i izložbom posvećenom uzorcima tapeta iz 19. st. iz dubrovačke palače Gučetić-Katić) te problematika fotografije i specifičnosti njenog materijala. Treći i četvrti dan bili su posvećeni izložbi i radionici Hrvatskog državnog arhiva, odnosno njegovog središnjeg laboratorija za konzervaciju i restauraciju, predstavljajući razinu i tehnološke mogućnosti svoga djelovanja.

Ne spominjući posebno imena sudionika (osim organizatora i ustanova), željela bih istaći da je materijal skupa na vrijeme objavljen u opsežnim sažecima i u priručnoj publikaciji na engleskom jeziku uz dodatak vrlo korisnog adresara s elektronskim adresama svih sudionika. Kako je on u svom informacijskom konceptu primjeren i funkcionalan, očekujemo ga na internetskim stranicama, kao i najavljeno izdanje zbornika s izlaganjima i pregledom i rezultatom rada radionica koji je, zbog svoje specijalističke naravi, bio ograničen samo na praktičare restauracije i konzervacije.